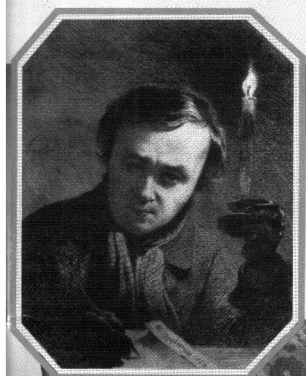

№3 2016

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Ми тепер одна сім'я. Ольга Саквенко,
вчителька гімназії № 15
м. Нікополя Дніпропетровської обл.*

*Перлинки Полісся.
Ірина Герасимчук, вчителька
Коростенського міського колегіуму
(Житомирська обл.)*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 03 (561) БЕРЕЗЕНЬ 2016

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна рада:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Олександра САВЧЕНКО.

Редакційна колегія:

Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,

Олександр КИРИЧУК, Людмила КОВАЛЬ,

Ярослава КОДЛЮК, Юлія КОЛЕСНИКОВА

(завідувач відділу), Тетяна КОХНО,

Людмила ЛІЩИНСЬКА,

Людмила ЛОПУШАНСЬКА (відповідальний

секретар), Алевтина ЛОТОЦЬКА,

Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,

Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,

Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Тамара ПИРОЖЕНКО,

Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,

Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,

Світлана СТРИЛЕЦЬ, Володимир ТИМЕНКО,

Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,

Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК

(завідувач відділу).

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 24.02.2016. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 4 464 прим. Зам. 0104603.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@bigmir.net

Видруковано у видавництві
«Преса України». 03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
http://www.pressa.kiev.ua/. Якість друку повністю відпо-
відає наданому видавцем видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2016

ЗМІСТ

Ростимо патріотів

- Любченко О. Виховання національно свідомого громадянина
України на уроках української мови 1
- Присяжна Л. Уроки мужності у початкових класах 5

Теорія і практика виховання особистості

- Бех І. Поклики духовності 7

Виховне середовище учня

- Кальчук М. Виховання культури потреб особистості
у сучасній школі 10

Методика навчання

- Логачевська С., Логачевська Т. Підготовка школярів
до самостійної роботи на уроках рідної мови в 3 класі..... 14
- Свистун І. Т.Г.Шевченко – великий поет та художник 16
- Кучерява О. Урок-подорож з математики у 2 класі 21
- Логачевська С., Логачевська Т. Тестові завдання з математики
для 3 класу 23
- Сінельнікова Н. Технологія формування культури мислення
молодшого школяра на уроках з природознавства 34
- Свінціцька Л. Формування цінностей здорового способу життя
на уроках з основ здоров'я 37

Досвід одного навчального закладу

- СтолярOVA В. Методика використання змагально-ігрових методів
у підготовчій частині уроку 40
- Мірошникова Н. Культура поведінки – перший крок
до інтелігентності 42
- Шавернева С. Використання інформаційних технологій
в початковій школі 44
- Ходєєва Т. Виховання бережливого ставлення до природи
в шкільній практиці 47
- Гоженко Т. Розвиток дрібної моторики руки декоративним
розписом та з використанням ІКТ на уроках образотворчого
мистецтва 49

Початкова освіта за рубежом

- Мартиненко С. Особливості оцінювання навчальних досягнень
учнів початкової школи в Польщі 52

Слово художній самодіяльності

- Драган О. Свято книги 55

Мовна скарбничка

- Фалько Я. Етимологія “книжної” лексики 58
- Конкурс “45 чарівних слів” 54, 60

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Світлана МАРТИНЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін
Київського університету імені Бориса Грінченка

*Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи в Польщі**

Оцінка — нагорода за працю,
а не покарання за лінощі...
В.Сухомлинський

Проблема оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи постійно залишається в центрі уваги як педагогів, так і батьків. Серед учених також немає одностайної думки щодо її вирішення. Одні дослідники переконані, що оцінка — важлива й необхідна, інші стверджують, що "незалежність від оцінки" — негативний чинник, який впливає на формування особистості, зокрема її самооцінку, тобто існує суперечка, яким має бути оцінювання: авторитарним або гуманістичним. Вважаємо, що досить цікавою та корисною буде інформація про реформування вітчизняної системи оцінювання в Польщі. У польській системі освіти спостерігаються різні підходи і моделі оцінювання, зокрема: традиційна, модифікована й альтернативна. Зупинимось детальніше на характеристиках кожної з них, звернувши увагу на особливості, переваги й недоліки.

Традиційна модель. За цією моделлю оцінки виставляються відповідно до Розпорядження Міністерства освіти Польщі, яке визначає показники та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Шкала оцінювання розширилася з 2–5 до 1–6-ти балів (обґрунтування такого розширення від Міністерства освіти відсутнє). У цій моделі оцінювання домінує управління розвитком дитини ззовні, засноване скоріше на покараннях, ніж на заохоченні, позитивному стимулюванні. Оцінки стають метою, а не засобом здобуття якісної освіти. Четвертні або семестрові оцінки за цією моделлю виставляються як середнє арифметичне всіх оцінок, створюючи певну ілюзію об'єктивності.

До недоліків моделі варто віднести те, що застосування до всіх дітей однакових критеріїв не враховує розвитку їхніх індивідуальних здібностей, витрачених ними зусиль. Учителі не повною мірою відчують потреби в індивідуалізації процесу оцінювання та побудові суб'єкт-суб'єктних стосунків. Інструментальна оцінка породжує атмосферу страху, напруження й невпевненості, впливає на психічне здоров'я учнів. Нарешті, шкільні досягнення дітей стають одним із критеріїв, за якими оцінюється діяльність учителів і школи загалом. Те, як учитель оці-

нює навчальні досягнення своїх учнів, впливає на оцінку його діяльності керівництвом школи, що досить часто породжує в педагогічному колективі конфлікти.

Модифікована традиційна модель № 1. Ця модель поєднує очки (бали) та букви. Вона заснована на принципі перерахування балів або букв, що виставляються учням у звичні оцінки. Наприклад, у школі № 17 м.Вроцлава об'єднали загальноприйнятну систему оцінювання із системою очок (балів). Із цією метою встановлений ліміт очків, які має набрати учень протягом семестру, щоб мати такі оцінки, як: посередньо — 80 очок, задовільно — 120, добре — 160, дуже добре — 200, відмінно — 240 очок. Ліміти балів кожен учитель визначає відповідно до специфіки навчальної дисципліни, кількості навчальних годин і категорії перевірок робіт. Модифікація цього типу — застосований деякими педагогами "одиночно-нульовий" метод. Вихідна точка його — визначення межі вимог до учнів, тобто своєї рідної планки, яку вони мають здолати, щоб скласти залік із цього предмета. Педагог чітко визначає навчальні вимоги — єдина умова отримання залікової оцінки (одиниці) або незадовільної оцінки (нуля) [1].

У деяких школах Польщі учні початкової школи оцінюються за шестибальною шкалою, а саме: А — відмінно, В — дуже добре, С — добре, D — посередньо, Е — нижче посереднього, F — незадовільно. Ця буквенна система доповнена числовою шкалою оцінювання зусиль, витрачених учнями під час виконання навчальних завдань: 3 — максимальне, 2 — часткове, 1 — незначне, 0 — жодних зусиль.

Модифікована традиційна модель № 2 поєднує оцінки та символи, тобто замість оцінок учитель пропонує учням їх символічні відповідники, наприклад: сонечко, хмаринка, ракета тощо. Наприклад, у школі № 198 м. Лодзя учні 1–3-х класів замість одиниці чи шістки отримують так звані веселі або сумні картки, на яких позначено рівень їхніх досягнень та витрачених ними зусиль. У школі № 80 м. Варшави поведінка першокласників привселюдно оцінюється шляхом розміщення біля кожного прізвища на таблиці "усміхненого" чи "заплаканого" сонечка [2].

Альтернативна модель № 1 — це модель без оцінок, однак із класифікацією, за якої учні впродовж навчального року не отримують жодних оцінок, окрім описової, однак її результатом є переведення учня до наступного класу. За такої моделі школяр самостійно встановлює зворотний зв'язок із учителем, отримує від нього у процесі навчання певні поради та вказівки. Зазначимо, що як

* Закінчення. Початок див.: Початкова школа № 2 "Особливості навчання молодших школярів у Польщі" за 2016 р.

у модифікованих, так і альтернативних моделях досить поширене поєднання описової оцінки навчальних досягнень школярів, виставлених учителями та самооцінки учнів. Водночас у моделях альтернативних семестрові оцінки — середні арифметичні, виставлені вчителем, і оцінки, запропоновані самим учнем. Цей спосіб надзвичайно корисний, бо, застосовуючи його, підвищується зацікавленість дітей у досягненні успіху, їхнє почуття відповідальності, формування в них позиції суб'єкта навчання.

Альтернативна модель № 2 — без оцінок і переведення учнів до наступного класу. Вона заснована на тому, що діти не отримують жодних свідомств про свої успіхи та навчальні результати, не піддаються процедурі відбору під час переведення до іншого класу. Передана учням описова оцінка виконує переважно діагностично-інформаційну та мотиваційно-розвивальну функції. Документальне підтвердження успішності учня — "Лист описової оцінки" і тристороння бесіда (батьки — учні — діти). Мета листа описової оцінки — створення сприятливих умов для швидкої адаптації дитини до нових умов навчання в школі. Така модель сприймається більшістю педагогів та адміністрацією як революційна. Деякі вчителі, натхненні перспективою вивільнення себе та учнів від псевдоосвіти та псевдовиховання, створюють на основі концепції авторські класи, класи неконвенційного навчання. Інші, боячись втратити монополію на владу, вживають заходи для підтримки свого статус-кво. На нашу думку, найістотнішим у цій моделі є право вибору, яке дає змогу вчителю бути самим собою, а також піклуватися про індивідуальний розвиток кожного учня. Це рівноцінно визнанню права на відмінність від інших і змозі порівняти себе з іншими.

Аналіз практичного досвіду діяльності початкової школи в Польщі засвідчив, що питання прийняття навчальними закладами принципу вільного навчання без оцінок — не просте, бо мірилом такої свободи є ідеал справжньої людяності, а не насильницьке оцінювання й селекціонування. Коли прихильники двох протилежних точок зору аргументують свої підходи до вирішення проблеми, для однієї зі сторін виявляється неправомірним те, що для іншої є перевагою, невід'ємним компонентом процесу навчання, однак не можна не визнати за кожною позитивних намірів. За своєю сутністю навчання без оцінок і селекції стає простором для боротьби не лише за особисту свободу учня, а й вчителя, без якої неможливе справжнє навчання дітей і участь у цьому процесі їхніх батьків. Освіта, спрямована на діагностування й підтримку розвитку дітей, — одночасна відмова вчителів від педагогічного управління учнями, а, отже, перехід до істинно гуманної освіти.

Пропонуємо приклади моделей описової оцінки та самооцінки в польських початкових школах. Зокрема, *оцінка досягнень учнів 1–3-х класів за семестр (школа № 1, м. Ольштин)*:

С — Супер! Прекрасно! Відмінно! (Учень самостійно і творчо розвиває свої здібності, його вміння перевершують вимоги навчальних програм).

А — Відмінно! Чудово! Дуже добре! (Учень опанував обсяг знань і вмінь, визначених у програмі, вміло застосовує їх на практиці).

В — Добре! Правильно! Непогано! (Значною мірою оволодів знаннями та вміннями, визначеними в програмі, вміє їх застосовувати в життєвих ситуаціях).

С — Слабо... Потренуйся ще... Попрацюй ще... (Недостатньо опанував знаннями та вміннями, визначеними в програмі, виконує з допомогою вчителя теоретичні та практичні завдання незначного ступеня складності).

Д — Погано... Не вмієш... Не знаєш... (Учень не опанував необхідні знання та вміння, визначені в програмі, неспроможний виконувати нескладні завдання) [3].

Подаємо приклад *карти самооцінки учня*:

- я прекрасно це знаю та вмію, в мене немає з цим жодних труднощів;

- у мене є незначні проблеми щодо цього завдання, але загалом я непогано справляюся;

- я маю ще над цим попрацювати.

Наприкінці навчального року вчитель початкової школи готує річну описову оцінку навчально-пізнавальній діяльності кожного учня.

Як зразок пропонуємо річну описову оцінку учня 1-го класу.

Говоріння і слухання:

- вміє спілкуватися з учителями й товаришами на визначену тему;

- здатний розповісти про події на основі власного досвіду;

- висловлює власну думку щодо прослуханого художнього тексту (переглянутий фільм, радіопередачу тощо);

- висловлює власну думку, використовуючи окремі слова, звороти, непоширені чи поширені, а також складні речення;

- створює власні або модифікує та моделює запропоновані тексти.

Читання і письмо:

- читає складами, окремими словами, реченнями;

- читає вголос правильно, швидко і виразно;

- читає з розумінням змісту тексту;

- без помилок переписує з дошки та підручника речення та короткі тексти;

- записує речення зі слів учителя та по пам'яті;

- записує тексти з декількох речень на визначену тему;

- записує правильно та розбірливо;

- звертає увагу на орфографію [3].

За таким зразком виставляються річні описові оцінки за розділами: математичні вміння; вміння в галузі природознавства; естетичний розвиток; фізичний розвиток; суспільно-емоційний розвиток. Наприкінці описової оцінки відзначаються особливі здібності та захоплення учня.

Якщо ж описова оцінка розрахована лише на дітей та їхніх батьків, то для управління освіти має залишатися актуальною *інструментальна шкала оцінок*. Міністерство освіти Польщі намагалося перекласти рішення цих проблем на раду школи, що викликало серед учителів неабияку стурбованість. Хто перевірить і затвердить критерії "власної системи оцінювання" в тисячах шкіл усієї країни? Чи всі "власні свідчення" братимуться до уваги під час переходу учня з однієї школи до іншої тощо?

З огляду на це, природно постає запитання: "Який же статус має описова оцінка?" На наш погляд, якщо вважа-

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ЗА РУБЕЖЕМ

ти її офіційним документом, то вчитель не зможе записувати в ньому свої суб'єктивні, емоційні спостереження або стимулювальні зауваження. Такий документ втратив би своє діалогічне спрямування, позбавив змоги взаємодіяти вихователю, дитині та її батькам. Вважаємо, що зміст описової оцінки полягає саме в її суб'єктивності, а не об'єктивності.

Лист описової оцінки як якісне свідоцтво про шкільну освіту не матиме юридичного або офіційного визнання, якщо міститиме суб'єктивну інформацію, зібрану вчителем про учня. Цей документ не може виконувати функцію офіційного документа, спрямованого на зовнішнє оцінювання досягнень учня, а є внутрішнім документом, який сприймається як екзистенційний діалог учителя і учня, сконцентрований на діагностуванні та підтримці кожного. Такий підхід декларується і педагогами, які брали участь у підготовці Проекту реформи початкової освіти. Доки конкретні постанови проекту перебувають у стадії розробки, в початковій школі Польщі існують різноманітні моделі оцінювання.

Отже, на основі поданої інформації можна зробити висновок, що система оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи в Польщі відрізняється від загальноприйнятого вітчизняного оцінювання за 12-бальною системою. Вчителі початкової школи в Польщі можуть застосовувати ту модель оцінювання, яка, на їхню думку, буде ефективною з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей учнів, права дітей вибору видів пізнавальної діяльності, розвитку самоосвітніх умінь і навичок.

Література

1. SZKOLA PODSTAWOWA NR 1 IM. RYSZARDA KNOŚALY W OLSZTYNIE [Режим доступу]: <http://www.spl.olsztyn.pl/>
2. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 2 im. Jana Pawła II. [Режим доступу]: <https://zespolszkol80.edupage.org/>
3. Szkoła Podstawowa nr 198 im. Witolda Kasperskiego w Łodzi [Режим доступу]: <https://www.facebook.com/Szko%C5%82a-Podstawowa-nr-198-im-Witolda-Kasperskiego-w-%C5%81odzi-1499967443609050/>

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

До статті
Л. Присяжної
(див. с. 5)

*Перші щасливі моменти шкільного життя.
Галина Тарасенко, учителька
Чернігівської ЗОШ І–ІІІ ст.
імені Героя Радянського Союзу А.М.Темника
смт Чернігівка Чернігівського р-ну
Запорізької обл.*

*Дружна сімейка.
Інна Пройдакова, учитель вищої категорії
Сумської ЗОШ І–ІІІ ст. № 19*

